

DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-1-13>

УДК 351:37

Сиченко Віктор Володимирович,*доктор наук з державного управління, професор,
ректор комунального закладу вищої освіти**«Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»,**вулиця Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, 49101, Україна, **e-mail: sychenko@dano.dp.ua <https://orcid.org/0000-0001-9655-2317>***Мареніченко Валерій Валентинович,***кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри публічного управління та права**«Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»,**вулиця Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, 49101, Україна, **e-mail: marenichenkov@gmail.com <https://orcid.org/0000-0002-0183-1354>*

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ОСВІТИ В СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Анотація. Стаття присвячена пошуку шляхів удосконалення публічного управління розвитком освіти в сільських територіальних громадах. В рамках цього реалізовано дослідження реформуючих кроків системи освіти в Україні, реорганізації освітньої мережі, процесів децентралізації, гострих проблем в освітній сфері, можливостей післявоєнного відновлення України, в тому числі, освітньої складової, стратегій та моделей розвитку регіону в контексті акцентування уваги на сільські територіальні громади, специфічних характеристик розвитку освітніх процесів у сільських територіях. Визначено, що основною метою реформування системи освіти в Україні є підвищення її конкурентоспроможності та інтеграція до єдиного європейського освітнього простору. Серед гострих проблем відмічено пошкодження та руйнування освітньої інфраструктури, зниження доступності освіти та, як наслідок, зниження її якості загалом, зниження кадрового потенціалу в освіті, особливо, у сільській місцевості; вимушене переселення педагогів та учнів зі своїми родинами до інших регіонів України та країн світу, де вони почуваються безпечно, і загроза їх неповоротності. Основний акцент у дослідженні зміщено на проблему з внутрішньо переміщеними особами з позиції масштабності як за чисельністю, так і територіально, оскільки переселенці розселилися нерівномірно по всій країні. Сформовано гіпотезу щодо того, якщо цю проблему не вирішувати сьогодні, можуть виникнути серйозні виклики для українського суспільства у майбутньому, що спричинить соціальні дисбаланси.

Як цитувати: Сиченко В. В., Мареніченко В. В. Виклики та перспективи публічного управління розвитком освіти в сільських територіальних громадах. *Державне будівництво*. 2024. № 1 (35). С. 179–191. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-1-13>

In cites: Sychenko, V.V., Marenichenko, V.V. (2024). Challenges and perspectives of public administration of education development in rural territorial communities. *State Formation*, no. 1(35), 179–191. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-1-13> [in Ukrainian].

© Сиченко В. В., Мареніченко В. В., 2024

[This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

У результаті запропоновано перспективи подальших досліджень стосовно наявної проблематики та ситуативного підходу її вирішення на основі клієнтоорієнтованого підходу, що виражається у пропозиціях, представлених в даній статті. Зокрема, пропонується здійснювати клієнтоорієнтоване публічне управління, що засноване на принципі людиноцентризму, де житель сільської місцевості стане головним творцем подальшого удосконалення публічного управління розвитком освіти в сільських територіальних громадах, для збереження та примноження людського фактору на селі.

Ключові слова: *децентралізація, клієнтоорієнтований підхід, механізми, моделі, місцеве самоврядування, освіта, публічне управління, сільська територіальна громада.*

Постановка проблеми. В умовах сучасних геополітичних викликів надзвичайно важливою стає ретельно спланована освітня політика держави, яка має бути спрямована на вирішення поточних проблем та побудову перспектив на майбутнє. Одним із стратегічних завдань держави є створення еволюційної траєкторії розвитку освітньої системи, що забезпечуватиме підготовку висококваліфікованих кадрів в умовах глобалізації суспільства. Рішення цього завдання можливе через створення необхідних механізмів, які б спиралися на передові освітні технології та реалізацію інноваційних рішень. Фундаментом для побудови такого освітнього простору має стати прогресивний розвиток регіональної системи освіти, територіальних громад, і, особливо, в сільській місцевості. Основні пріоритети освітньої політики мають формуватися на національному рівні, проте їхня практична реалізація здійснюється в регіонах, що потребує ретельного дослідження в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні науковці активно досліджують питання пошуку ефективних механізмів управління освітою. Зміна підходів до управління є необхідною умовою для реформування національної освітньої системи. Демократична перебудова вимагає змін в управлінні освітою, де важливу роль повинні відігравати органи публічного управління та громадського самоврядування. Останнім часом в Україні активно впроваджується освітня реформа, яка включає вирішення нормативно-правових, організаційних, кадрових та фінансових питань.

Основною метою реформування системи освіти в Україні є підвищення її конкурентоспроможності та інтеграція до єдиного європейського освітнього простору. Освіта як державний та громадський інститут передбачає відповідальність держави і суспільства за її функціонування. Тому зміна підходів до управління освітою є необхідною умовою ефективного реформування національної системи освіти. Один із напрямів розвитку освіти полягає в реорганізації системи управління, фінансування та менеджменту через децентралізацію, дерегуляцію, впровадження інституційної, академічної та фінансової автономії закладів освіти, а також у дотриманні принципу відповідальності за результати освітньої та виховної діяльності.

Багато вчених присвятили свої дослідження висвітленню у статті питанням, зокрема, Л. Антонова, А. Антонов, О. Булик, О. Добрянська,

А. Касич, А. Клуб, Н. Левченко, І. Поліщук, О. Поступна, З. Сірик, М. Трещов, І. Хомишин, Н. Шевченко, О. Шевченко та інші.

Перспективи подальших досліджень стосуються наявної проблематики та ситуативного підходу її вирішення на основі клієнтоорієнтованого підходу, що виражається у пропозиціях, представлених в даній статті.

Метою даного дослідження є пошук шляхів удосконалення публічного управління розвитком освіти в сільських територіальних громадах.

Застосована методологія і методи. У статті проведено дослідження стратегій у сфері освіти сільських територіальних громад для виявлення ключових проблем та можливих шляхів їх вирішення. Метод компаративного аналізу допоміг порівняти досвід різних країн у розвитку освіти в сільських територіях для виявлення передових практик і можливостей адаптації до українських умов. Реалізовано географічний аналіз щодо вивчення просторових аспектів, таких як доступність освітніх закладів, транспортні зв'язки, що впливають на якість освіти та доступність учнів до навчальних закладів. Діагностичний метод застосовано для виявлення проблемних точок і недоліків управління освітнім процесом в сільських територіях. В дослідженні застосовано оцінку зміни реформ для вивчення динаміки змін у закладах освіти. Системний аналіз впроваджено, як метод вивчення взаємодії різних механізмів публічного управління освітою в сільських територіальних громадах. Загалом, означена методологія допомогла зрозуміти, які аспекти публічного управління впливають на розвиток освіти в сільських територіях та які кроки необхідно зробити для досягнення більш високого рівня освітньої діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ в Україну 24 лютого 2022 року у публічному управлінні закладами освіти на місцевому рівні виникла потреба в застосуванні найсучасніших та ефективних управлінських технологій для забезпечення якісного освітнього процесу. Сучасна філософія регіонального та місцевого розвитку базується на розумному (дослідження, інновації, передача технологій, комунікації, конкурентоспроможність), інклюзивному (зайнятість, трудова мобільність, соціальна згуртованість, розумна освіта, ефективне публічне управління) та стабільному (низьковуглецева економіка, циркулярна економіка, адаптація до змін клімату, управління ризиками, мережеві індустрії, розумне використання простору) зростанні. В умовах повномасштабної війни в Україні всі ці процеси розглядаються крізь призму національної системи стійкості, зокрема щодо забезпечення безпеки та захищеності об'єктів критичної інфраструктури, здатності державних органів функціонувати та ефективності єдиної державної системи цивільного захисту в умовах загрози чи виникнення надзвичайних ситуацій [15].

Попри воєнний конфлікт, реформа освіти продовжується в Україні. Однією з ключових ініціатив є перехід до 12-річної системи навчання. Наразі лише в трьох пострадянських країнах (Азербайджані, РФ і Білорусі) залишилася 11-річна система. Ця реформа передбачає створення ліцеїв для

забезпечення якісної профільної середньої освіти, спрямованої на зменшення освітньої нерівності між учнями з різних регіонів – від сільських місцевостей до великих міст.

Одночасно проводиться реорганізація освітньої мережі з метою забезпечення учнів малокомплектних шкіл доступом до якісної освіти в найближчих опорних закладах з кваліфікованими педагогами та відповідною матеріально-технічною базою. Планується, що до 1 вересня 2024 року органи місцевого самоврядування затвердять плани формування освітньої мережі, відповідно до вимог законодавства щодо ліцеїв, а до 1 вересня 2027 року засновники ліцеїв забезпечать їх необхідною інфраструктурою, обладнанням та кадрами.

Незважаючи на воєнний стан, який не став перешкодою для реорганізації освітньої системи, існує потреба в уважному розгляді відновлення пошкоджених або зруйнованих шкіл, особливо на деокупованих територіях. Одним з варіантів може стати будівництво тимчасових або постійних модульних шкіл для внутрішньо переміщених осіб та інших громад [10].

Детальний план відновлення України було представлено на конференції в Луганно 4-5 липня 2022 року [1]. Він охоплює основні напрями відбудови зруйнованого війною господарства, виділяє кожен напрямок і набір ініціатив для нього, а також включає додаткові заходи та враховує законодавчі зміни. У межах цього плану визначено Національні програми, серед яких є і «Розвиток системи освіти» [2].

Сьогодні в цій сфері існують наступні гострі проблеми:

- пошкодження та руйнування освітньої інфраструктури;
- зниження доступності освіти та, як наслідок, зниження її якості загалом;
- зниження кадрового потенціалу в освіті, особливо, у сільській місцевості;
- вимушене переселення педагогів та учнів зі своїми родинами до інших регіонів України та країн світу, де вони почуваються безпечно, і загроза їх неповернення;
- загроза психічному здоров'ю усіх учасників освітнього процесу.

Дійсно, з початку війни мільйони українців виїхали до інших країн, багато перемістилося до західних регіонів України. Багато дорослих потребують нових професій, а діти – продовження системного навчання. За таких умов держава та освітня спільнота мають докладати максимум зусиль для забезпечення безперервного надання освітніх послуг, збереження кадрового потенціалу освіти та створення безпечних умов для навчання на всіх рівнях освіти. Процес надання освітніх послуг докорінно змінився: більшість закладів освіти перейшла на дистанційну форму навчання.

Слід підкреслити, що проблема з внутрішньо переміщеними особами (ВПО) є найбільш масштабною як за чисельністю, так і територіально, оскільки переселенці розселилися нерівномірно по всій країні. Ця проблема має свої специфічні особливості, які проявляються на територіях їх розселення. Варто

зазначити, що всі проблеми, пов'язані із забезпеченням права внутрішньо переміщених осіб, жителів тимчасово окупованих територій та непідконтрольних територій на освіту, є соціальними проблемами. Усі визначені проблеми можна розподілити за часом їх дії на:

– короткотривалі: проблеми, які можна вирішити або вже вирішуються в короткий строк, наприклад, шляхом прийняття відповідного нормативно-правового акту;

– середньотривалі: адаптація здобувачів освіти до нових умов навчання, інтеграція переселенців у спільноту територіальної громади, яка їх прийняла, вирішення питання додаткового навантаження на працівників освіти та управлінські структури, проблема правової компетентності тощо;

– довготривалі: проблеми впливу війни на соціалізацію всіх дітей країни, зміни у виховному процесі в закладах освіти, ідеологічно-виховній та просвітницькій роботі в державі. Ці проблеми, якщо їх не вирішувати сьогодні, можуть стати серйозними викликами для українського суспільства у майбутньому і породити значні соціальні дисбаланси.

Тож, проблеми в забезпеченні реалізації права зазначених осіб на освіту потребують постійного обговорення, осмислення, а також розробки пропозицій та рекомендацій для їх вирішення [9].

У сучасних умовах ключові напрями реформування системи управління освітою територіальних громад в сільській місцевості полягають у взаємодії органів влади між собою та з громадськістю, переході від розпорядчого до регульовального управління системою освіти, а також розвитку задекларованих державно-громадських форм управління освітою [13].

Цьому питанню на допомогу вже прийшов процес децентралізації. Децентралізація в Україні передбачила передачу владних повноважень від центральних органів до місцевого самоврядування. Це означає, що сільські територіальні громади мають реальну здатність забезпечувати права своїх мешканців, розвивати і вирішувати важливі місцеві питання. Створення нових адміністративно-територіальних одиниць у країні вимагає від органів місцевого самоврядування розробки ефективних моделей управління освітою у відповідних громадах. Згідно з українським законодавством про освіту та місцеве самоврядування місцеві органи управління освітою відповідають за якість і доступність освіти на своїй території, а також за реалізацію державної політики у сфері освіти.

Мета децентралізації полягає в переході від централізованої моделі управління до створення спроможності місцевого самоврядування і побудови ефективної системи територіальної організації влади в Україні. Це також передбачає повне втілення принципів Європейської хартії місцевого самоврядування, зокрема принципів субсидіарності, повсюдності та фінансової самодостатності місцевих органів влади [5].

Для забезпечення якісної і доступної освіти в громаді необхідно зосередити зусилля органів управління освітою на розвитку мережі освітніх

закладів і системи загалом. Це вимагає розробки стратегії розвитку мережі, яка б враховувала соціально-економічну і демографічну ситуацію в громаді. Створення опорних закладів освіти та їх філій сприяє ефективному використанню наявних ресурсів і створює єдину виховну систему для задоволення освітніх потреб мешканців громади [4].

У працях З. Сірика розглянуто тему децентралізації влади у регіональному управлінні, з особливим акцентом на проблеми фінансування і бюджетних відносин між центром і регіонами та територіями. Вчений зосереджує увагу на тому, що формування місцевих бюджетів відбувається на недосконалій податковій базі і аналізує питання бюджетного регулювання, надання між-бюджетних трансфертів та бюджетного вирівнювання в сучасних умовах [11].

Л. Антонова в своїх дослідженнях підкреслює важливість децентралізації у сфері освіти та зосереджується на ключових проблемних аспектах, які наразі існують у цьому процесі [1].

Створення стратегії сталого розвитку регіону, яка враховує потреби та інтереси всіх учасників, є ключовим механізмом для забезпечення його сталого розвитку. Цей підхід дозволяє враховувати потреби різних сторін, таких як мешканці сільської територіальної громади, бізнес, громадські організації, місцева влада та інші. Такі стратегії мають розроблятися на основі аналізу поточного стану регіону та його потенціалу, визначення пріоритетних напрямів розвитку і механізмів їх реалізації, що сприяє досягненню кращих результатів та підвищує ефективність децентралізації [14].

Навіть при наданні закладам освіти та місцевим органам влади більшої автономії у плануванні та освітній політиці, структури управління та системи підзвітності залишаються слабкими, а інституційний потенціал є недостатнім. Високий рівень державних видатків на освіту свідчить про зобов'язання України підтримувати освіту, але ресурси не завжди спрямовані ефективно на стратегічні цілі та результати. Розгорнуте реформування освітньої сфери є вимогою громадян України і потребує комплексного підходу до вирішення проблем. Це означає зміцнення управлінських структур, підвищення ефективності фінансування освіти та управління потенціалом педагогів, впровадження ефективних стимулів для них, поліпшення систем оцінювання інформаційних потоків та моніторингу. Реалізація реформ потребує широкої підтримки всіх зацікавлених сторін, законів, які сприятимуть сильному керівництву, та постійного моніторингу прогресу, включаючи активну участь суспільства.

Це означає створення умов, у яких життя і соціальні норми відповідають унікальному способу життя і культурним традиціям населення території. Це включає створення системи соціального захисту, забезпечення доступності освіти для молоді у сільських районах, підтримку міграції до сільської місцевості на постійне проживання, відновлення державних програм професійного навчання для молоді, яка прагне працювати у селі, впровадження пільгового вступу до закладів освіти та підтримку розвитку оздоровчих центрів і гуртків для молоді та дітей [6].

Так, наприклад, вже реалізується створення освітніх центрів муніципальної майстерності, що є спільним державно-приватним ініціативним проектом з участю органів місцевого самоврядування. Головною метою цих центрів є проведення тренінгів для осіб, які займаються управлінням майном комунальної власності. Це спрямовано на вирішення проблем, які перешкоджають ефективному використанню ресурсного потенціалу території з метою підвищення рівня розвитку громади і її ресурсного забезпечення.

Основні цілі діяльності центрів включають:

- створення стабільного середовища для управління майном комунальної власності;
- розробка навчальних програм для створення нових джерел ресурсного потенціалу території, активізації використання комунального майна;
- підвищення чутливості управління майном комунальної власності до змін на ринку;
- адаптація підприємницьких інструментів приватного сектору до потреб публічного сектору;
- підтримка доступу комунальних підприємств і проектів державно-приватного партнерства до національних і європейських ринків, щоб підтримати їхню конкурентоспроможність;
- допомога комунальним підприємствам у здобутті переваг від ринкових можливостей;
- підтримка удосконалення навичок персоналу органів місцевого самоврядування та приватних партнерів у сфері інноваційної діяльності [12].

Для підвищення професіоналізму керівників органів управління освітою в громадах розглядаються ідеї застосування зарубіжних моделей: північноамериканської (США), де навчання фахівців організоване за програмно-цільовим принципом; західноєвропейської (Польща, Німеччина, Великобританія, Нідерланди, Швеція, Норвегія), що базується на розвитку лідерства і емоційній інтелігентності через тренінги; східної (Японія, Індія, Південна Корея), яка акцентує увагу на внутрішньому світі особистості, її ціннісній свідомості та орієнтації [3; 7].

Розвиток освітніх процесів у сільських територіях вимагає уваги до декількох специфічних характеристик:

- нерівномірний розподіл населення: у сільських районах населені пункти часто розташовані далеко один від одного. Відтік молоді та зниження народжуваності призводять до закриття закладів освіти через недостатність учнів;
- низький рівень технічної оснащеності: сільські заклади освіти часто мають обмежений доступ до сучасних інформаційних технологій порівняно з міськими закладами;
- соціально-економічні проблеми: відсутність інфраструктури та міграція кваліфікованих кадрів можуть значно впливати на якість освітнього процесу в сільських районах;

– низька привабливість трудової діяльності педагогів: умови праці для вчителів у сільських районах часто не є привабливими, що ускладнює залучення і утримання кваліфікованих кадрів.

Ці аспекти потребують уваги при побудові системи публічного управління в освітньому секторі сільських територій.

До найбільш значущих складових актуальності розвитку системи освіти в сільських територіальних громадах необхідно віднести акумуляцію інноваційного потенціалу території, трансформацію ринку праці з урахуванням варіативності соціально-економічної кон'юнктури, зменшення соціальної напруженості у суспільному середовищі, створення наукової бази для активізації наукомістких виробництв, формування розвинених компетенцій для зростання підприємницької активності:

– підвищення кваліфікації педагогічних працівників: розвиток педагогічного супроводу молодих вчителів через мережну взаємодію для підвищення кваліфікації є важливим елементом безперервної освітньої практики, що сприяє інноваціям у суспільстві;

– соціальне партнерство для розвитку сільського закладу освіти: активна позиція закладу освіти в сільському соціумі через проектну діяльність сприяє соціалізації дітей, інтеграції з соціумом та розвитку волонтерського руху, що сприяє розвитку сільських закладів освіти;

– цифрові компетентності педагогів сільського закладу освіти та цифровізація освіти: необхідність розвитку цифрових компетентностей серед вчителів у сільських закладах освіти та поліпшення матеріально-технічної бази для цифровізації освіти;

– сучасний стан сільської освітньої системи через партнерство та співробітництво: використання різних форм партнерства для залучення суб'єктів до освітнього процесу в сільських закладах освіти;

– організація додаткової освіти та соціального виховання в сільських закладах освіти: включення сільських закладів освіти у реалізацію освітніх програм у мережній формі для організації додаткової освіти та професійної орієнтації, що сприяє соціальному вихованню дітей.

Сьогодні акцент у розвитку регіонів, територіальних громад, населених пунктів та їх частин лежить у площині людиноцентризму, соціальної справедливості, раціонального просторового планування, забезпечення балансу між розселенням та розміщенням робочих місць, сталої мобільності, інклюзивності, енергоефективності, екологічності, збереженні культурного розмаїття та національної пам'яті [8].

Таким чином, в таких складних умовах, в яких опинилася наша країна, слід виходити з реалій сьогодення і дотримуватися принципу людиноцентризму, де житель сільської місцевості стане головним творцем подальшого удосконалення публічного управління розвитком освіти в сільських територіальних громадах, для збереження та примноження людського фактору на селі.

Клієнтоорієнтоване публічне управління забезпечується через застосування нормативно-правових, організаційних та соціальних механізмів. Ці механізми використовуються для організації та надання послуг, які мають значення для суспільства.

Таким чином, нами пропонується здійснювати публічне управління на основі клієнтоорієнтованого підходу, що включає наступні кроки:

1) На першому етапі аналітичного процесу в рамках впровадження клієнтоорієнтованого публічного управління можуть бути реалізовані наступні кроки:

– закріплення за конкретними структурними підрозділами і державними службовцями виконання аналітичної функції, зокрема прогнозування потреб жителів сільської територіальної громади у освітніх послугах;

– збір статистичної інформації про кількість громадян із важкими життєвими ситуаціями та їх особливі потреби;

– виділення категорій громадян з особливими потребами, викликаними конкретними складними життєвими ситуаціями;

– аналіз інформації про кількість цих категорій громадян;

– підготовка аналітичного звіту про потреби цих категорій у конкретних освітніх послугах;

– прогнозування потреб цих категорій громадян на основі аналітичного звіту.

2) На другому етапі, що стосується планування ресурсів для задоволення потреб конкретних категорій громадян у освітніх послугах, можливі такі кроки:

– планування фінансових ресурсів відповідно до потреб кожної освітньої послуги;

– планування кадрових ресурсів з необхідними кваліфікаціями для надання цих послуг;

– планування обладнання та приміщень для надання освітніх послуг;

– підготовка аналітичного документа щодо ресурсного забезпечення на основі встановлених нормативів фінансування;

– обговорення документа з експертами та внесення необхідних коригувань;

– надання аналітичного звіту фахівцям, які забезпечують нормативно-правове регулювання надання освітніх послуг;

– організація безпосереднього надання конкретних видів освітніх послуг;

– облік і контроль за наданням цих послуг;

– аналіз виконання надання освітніх послуг.

Ця технологія спрямована на забезпечення ефективного управління ресурсами і підвищення якості освіти населення в сільських районах у мінливих умовах сьогодення.

Основна мета розробки та застосування цього виду технологій – це досягнення балансу публічних інтересів, підвищення якості освіти громадян та забезпечення сільської місцевості таким необхідним на сьогодні людським потенціалом.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень.

Публічне управління освітою в Україні відображає важливу роль управлінських процесів у суспільному житті та державотворенні. Ці процеси віддзеркалюють структуру, взаємозв'язки системи, закономірності реальної ситуації та проблеми, що виникають. За допомогою публічного управління розвитком освіти можна визначити шляхи вирішення проблем у практичній діяльності та оптимізувати роботу державотворчої системи загалом. Органи публічного управління, реалізуючи державну політику в галузі освіти, відіграють вирішальну роль, визначаючи виконання її завдань, цілей, змісту, пріоритетів розвитку та імплементуючи відповідні проекти, програми та стратегії.

Можна зробити висновок, що публічне управління в сфері освіти перебуває в стані активного розвитку та реформування. У пошуках оптимального формату публічного управління розвитком освіти слід використовувати власний культурно-історичний досвід, поєднуючи його з досягненнями сучасної науки та світовими передовими практиками, а в контексті України, застосовуючи клієнтоорієнтований підхід.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова Л. В., Антонов А. В., Левченко Н. М. Децентралізація освіти як дієвий сервісний інструмент впливу на розвиток регіонів. *Державне управління : удосконалення та розвиток*. 2019. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.2.7>
2. Булик О. Стратегія відновлення економіки України після війни. *Економіка та суспільство*. 2023 (48). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2240/216351> (дата звернення: 24.04.2024)
3. Даниленко Л., Ларіна Н. Забезпечення публічного управління закладами освіти в територіальних громадах. *Аспекти публічного управління*. 2022. 10 (4). С. 39–45. DOI: <https://doi.org/10.15421/152225>
4. Добрянська О.М. Система освіти в територіальних громадах: аналіз Дніпропетровської області. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2023. № 1 (36). С. 23–28. DOI: <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2023-1.4>
5. Касич А.О., Петрушко А.С. Управління процесами децентралізації: зарубіжний досвід та стратегічні завдання для України. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 13. С. 71–77.
6. Клуб А.І. Державне регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2013. № 3.
7. Поліщук І.В. Механізми забезпечення розвитку професійного потенціалу державних службовців в Україні: дис. на зд. н.ст. канд. наук з держ. упр.; 25.00.02 – механізми державного управління. Київ : НАДУ, 2018.
8. Про затвердження Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них: постанова КМУ від 14 жовтня 2022 року № 1159. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.04.2024)
9. Публічне управління регіональними освітніми системами в Україні : монографія / О. В. Поступна. Харків : ТОВ «Оберіг», 2021. 400 с.
10. Реорганізація освітньої мережі в умовах воєнного стану. 2023. URL: <https://eo.gov.ua/reorhanizatsiia-osvitnoi-merezhi-v-umovakh-voiennoho-stanu/2023/05/31/> (дата звернення: 24.04.2024)

11. Сірик З.О. Особливості вдосконалення міжбюджетних відносин в умовах децентралізації влади. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2020, Вип. 2 (142). С. 46–54. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2020-2-7>
12. Сучасні інструменти розвитку громад : навч. посібник / М. М. Трещов, А. Ю. Мунько. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023, 328 с.
13. Хомишин І. Ю. Сучасна модель управління освітою: адміністративно-правовий аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Юриспруденція*. 2017. Вип. 30 (1). С. 100–103.
14. Шевченко Н.О., Шевченко О.О. Удосконалення механізмів публічного управління сталим розвитком регіонів України в умовах євроінтеграції. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 10(16). С. 306–315. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-10\(16\)-306-315](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-10(16)-306-315)
15. RDNA3. Потреби України у відновленні становлять 486 мільярдів доларів. DREAM, 2024. URL: dream.gov.ua/ua/news/article-30 (дата звернення: 24.04.2024)

Стаття надійшла до редакції 30.04.2024 р.

Стаття рекомендована до друку 02.06.2024 р.

Sychenko V. V.,

Doctor of Science in Public Administration, professor,

Rector Communal Institution of Higher Education «Dnipro Academy of Continuing Education»

Dnipropetrovsk Regional Council,

70 Volodymyr Antonovych Street, 49101, Ukraine

e-mail: sychenko@dano.dp.ua <https://orcid.org/0000-0001-9655-2317>

Marenichenko V. V.,

PhD in Public Administration, Associate Professor,

Communal Institution of Higher Education «Dnipro Academy of Continuing Education»

Dnipropetrovsk Regional Council,

70 Volodymyr Antonovych Street, 49101, Ukraine

e-mail: sychenko@dano.dp.ua <https://orcid.org/0000-0001-9655-2317>

CHALLENGES AND PERSPECTIVES OF PUBLIC ADMINISTRATION OF EDUCATION DEVELOPMENT IN RURAL TERRITORIAL COMMUNITIES

Annotation. The article is devoted to finding ways to improve public administration of education development in rural territorial communities. As part of this, a study of the reforming steps of the education system in Ukraine, the reorganization of the educational network, the processes of decentralization, acute problems in the educational sphere, the possibilities of the post-war recovery of Ukraine, including the educational component, strategies and models of the region's development in the context of focusing on rural territorial communities, specific characteristics of the development of educational processes in rural areas was implemented.. It was determined that the main goal of reforming the education system in Ukraine is to increase its competitiveness and integration into the single European educational space. Among the acute problems, the damage and destruction of the educational infrastructure, the decrease in the availability of education and, as a result, the decrease in its quality in general, the decrease in the personnel potential in education, especially in rural areas, forced resettlement of teachers and students with their families to other regions of Ukraine and countries of the world where they feel safe, and the threat of their non-return were noted. The main emphasis in the study is shifted to the problem of internally displaced persons from the perspective of scale, both in terms of numbers and territory, since displaced persons have settled unevenly

throughout the country. A hypothesis was formed that if this problem is not solved today, serious challenges may arise for Ukrainian society in the future, which will cause social imbalances. As a result, the prospects for further research regarding the existing problem and the situational approach to its solution based on a client-oriented approach, which is expressed in the proposals presented in this article, are proposed. In particular, it is proposed to carry out client-oriented public administration based on the principle of people-centeredness, where a resident of a rural area will become the main creator of further improvement of public administration of the development of education in rural territorial communities, in order to preserve and increase the human factor in the village.

Keywords: *decentralization, client-oriented approach, mechanisms, models, local self-government, education, public administration, rural territorial community.*

REFERENCES

1. Antonova, L.V., Antonov, A.V., Levchenko N.M. (2019). Decentralization of education as an effective service tool of influence on the development of regions. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.2.7> [in Ukrainian].
2. Bulyk, O. (2023). Strategy for recovery of Ukraine's economy after the war. *Ekonomika ta suspilstvo*, 48. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2240/216351> (accessed: 24.04.2024) [in Ukrainian].
3. Danylenko, L., Larina, N. (2022). Ensuring public management of educational institutions in territorial communities. *Aspekty publichnoho upravlinnya*, 10 (4), 39–45. DOI: 10.15421/152225 [in Ukrainian].
4. Dobryanska, O.M. (2023) Education system in territorial communities: analysis of Dnipropetrovsk region. *Publichne upravlinnya ta mytne administruvannya*, 1 (36), 23–28. DOI: <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2023-1.4> [in Ukrainian].
5. Kasyh, A.O., Petrushko, A.S. (2017). Management of decentralization processes: foreign experience and strategic tasks for Ukraine. *Ekonomika i suspilstvo*, 13, 71–77. [in Ukrainian].
6. Klub, A.I. (2013). State regulation of socio-economic development of rural areas in Ukraine. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, 3. [in Ukrainian].
7. Polishchuk, I.V. (2018). Mechanisms for ensuring the development of the professional potential of civil servants in Ukraine: dys. na zd. n.st. kand. nauk z derzh. upr.; 25.00.02 – mekhanizmy derzhavnoho upravlinnya. Kyiv: NADU. [in Ukrainian].
8. On the approval of the Procedure for the development, holding of public discussion, approval of programs for the comprehensive restoration of the region, the territory of the territorial community (its parts) and making changes to them: postanova KМУ vid 14 zhovtnya 2022 roku No. 1159. (2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-%D0%BF#Text> (accessed: 24.04.2024) [in Ukrainian].
9. Postupna, O.V. (2021). Public administration of regional education systems in Ukraine: monohrafiya. Kharkiv: TOV «Oberih», 400 p. [in Ukrainian].
10. Reorganization of the educational network under martial law. (2023). URL: <https://eo.gov.ua/reorhanizatsiia-osvitnoi-merezhi-v-umovakh-voiennoho-stanu/2023/05/31/> (accessed: 24.06.2024) [in Ukrainian].
11. Siryk, Z.O. (2020). Peculiarities of improving inter-budget relations in conditions of decentralization of power. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrayiny*, 2 (142), 46–54. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2020-2-7> [in Ukrainian].
12. Suchasni instrumenty rozvytku hromad: navch. Posibnyk (2023). Modern community development tools / M. M. Treshchov, A. YU. Mun'ko Dnipro : Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav, 328 p. [in Ukrainian].
13. Khomyshyn, I.Yu. (2017). Modern model of education management: administrative and legal aspect. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser. Yurysprudentsiy*, 30 (1). 100–103. [in Ukrainian].

14. Shevchenko, N.O., Shevchenko, O.O. (2023). Improving the mechanisms of public management of sustainable development of the regions of Ukraine in the conditions of European integration. *Aktualni pytannya u suchasniy nauksi*, 10 (16), 306–315. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-10\(16\)-306-315](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-10(16)-306-315) [in Ukrainian].

15. RDNA3. Ukraine's reconstruction needs amount to 486 billion dollars. (2024). DREAM, URL: dream.gov.ua/ua/news/article-30 (accessed: 24.04.2024) [in Ukrainian].

The article was received by the editors 30.04.2024.

The article is recommended for printing 02.06.2024.

